

کشف جامعه زن محور در سکونتگاه ۹۰۰۰ ساله

کاشک مادام باستان‌شناسان در محوطه باستانی «چاتال‌هویوک» در ترکیه به کشف یک جامعه «مادرتبار» باستانی منجر شد. به گزارش ایسنا، در یک ساعتی جنوب شرقی «قوتیه»، یکی از هیجان‌انگیزترین یافته‌های نوسنگی کشف‌شده در قرن بیستم میلادی قرار دارد؛ سکونتگاه پرجمعیت «چاتال‌هویوک» (Catalhoyuk).

«لجزیره» نوشت، «چاتال‌هویوک» که از حدود ۷۰۰۰ تا ۶۰۰۰ پیش از میلاد به مدت یک‌هزار سال به عنوان سکونتگاه مورد استفاده قرار گرفته است، از زمانی که در سال ۱۹۵۸ میلادی کشف شده، باستان‌شناسان را مجذوب خود کرده است. آن‌ها سعی کرده‌اند نحوه کار این جامعه را کشف کنند.

یک مطالعه ژنومیک که اخیراً در مجله «ساینس» منتشر شد، نشان داد که پویایی جنسیتی «چاتال‌هویوک» آن را در میان سکونتگاه‌های نوسنگی کشف‌شده تاکنون در قاره اروپا، منحصربه‌فرد کرده است.

این کشف حول «Matrilocality» (مادرتباری/ مادرسالاری) متمرکز است، به این معنا که زنان در خانه‌های خود باقی می‌مانند، در حالی که مردان هنگام رسیدن به سن بلوغ بیشتر احتمال داشت نقل مکان کنند.

«چاتال‌هویوک»، که در فهرست میراث جهانی یونسکو قرار دارد، احتمالاً نخستین شهر جهان با خوشه‌های ساختمانی، تولیدات کشاورزی، آیین‌ها و حتی تزئینات است.

امروزه، بقایای این سکونتگاه در دو تپه بزرگ قرار دارد. خانه‌های «چاتال‌هویوک» مستقیماً روی یکدیگر ساخته شده‌اند. در کاوش‌ها حدود ۱۸ لایه ساخت‌وساز کشف شده است که بر اساس آن، این نظریه مطرح شده است که ساکنان آن سطح پایینی ساختمان‌ها را پر می‌کردند، هر سازه‌ای بالای آن‌ها را تخریب می‌کردند و خانه‌های جدیدی روی آن‌ها می‌ساختند.

این دو تپه، در شرق و غرب رودخانه‌ای قرار دارند که اکنون خشک شده و احتمالاً به دلتهای حاصل‌خیز متصل بودند. تپه غربی، به جا مانده از جامعه جدیدتری است اما تپه شرقی، بقایای سکونتگاه نوسنگی است. تخمین‌ها درباره جمعیت «چاتال‌هویوک» متفاوت است، اما باستان‌شناسان به این نتیجه رسیده‌اند که جمعیت آن احتمالاً با نقل مکان مردم به آن، یا ترک آن در طول زمان، نوسان داشته است و در دوره‌های اوج سکونت به ۳، ۵۰۰ تا ۸۰۰۰ نفر می‌رسیده است. خوشه‌های مسکونی آندقره‌شده بودند که هیچ خیابان یا در جلویی وجود نداشت. در عوض، ساکنان احتمالاً از فضای پشت بام‌ها که به عنوان راهرو و فضای تجمع عمل می‌کردند، از یک ساختمان به ساختمان دیگر می‌رفتند. ساکنان برای ورود به خانه‌هایشان، از دریچه‌های سقفی که به اجاق خانه منتهی می‌شد، پایین می‌رفتند. در بسیاری از این ساختمان‌ها، سکوهای از جنس گل قرار داشت.

رونمایی از اثر سنگ‌تراشی «نبرد شاه و اهریمن» در تخت جمشید

وی همچنین بر نقش مؤثر هنرمندان در پاسداری از هویت فرهنگی و انتقال ارزش‌های تاریخی و هنری به نسل‌های آینده تأکید کرد. سرپرست اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی شهرستان مرودشت بیان کرد: این برنامه در راستای گرامیداشت هفته صنایع‌دستی و با هدف ارج نهادن به مقام هنرمندان و ترویج هنرهای سنتی برگزار شد.

آیین «طشت‌گذاری» سنتی ریشه‌دار در پاسداشت جوانمردی حسینی

تزیین شده و بر لبه آن عبارت «وقف نمود به حضرت عباس» به چشم می‌خورد. عامل دیگری که این را به سفویه منتسب می‌کند، این است امرای دوران صفوی، ترک‌زبان و شیعه بودند؛ به همین دلیل، متن کامل و قدیمی دعای طشت‌گذاری با استفاده از سه زبان فارسی، ترکی و عربی نگاشته شده است. همچنین، یکی از ویژگی‌های معماری مساجد اردبیل، وجود جایگاه‌ها و سکوهای خاصی برای قرار گرفتن طشت است که پس از روی کار آمدن حکومت صفویه ایجاد شده‌اند. این جایگاه‌های مخصوص معمولاً در یکی از اضلاع دیوار و به صورت طاق نما ساخته شده‌اند. در دوران قاجار، این مراسم تنها در مسجد جامع اردبیل برگزار می‌شد، اما بعدها به دیگر محله‌ها و شهرهای ترک‌زبان نیز راه یافت. در سال‌های اخیر، شاهد برگزاری این آیین در اکثر شهرهای آذربایجان، زنجان، بناب و تالش هستیم.

آیین «طشت‌گذاری» برگرفته از اقدام سیدالشهدا (ع) در مواجهه با سپاهیان حربین‌ریاحی برگزار می‌شود. در سال شصت هجری قمری، هنگامی که امام حسین (ع) و یارانشان در مسیر مکه به کوفه به منزلگاه چهاردهم رسیدند، خیر شهادت مسلم بن عقیل و قیس بن مُشَهر را می‌شنوند. امام در آن توقفگاه، به یاران خود دستور دادند تا مشک‌هایشان را از آب چشمه‌ای که در آن نزدیک بود، پر کنند. همراهان که می‌دانستند در منزلگاه بعدی نیز چشمه‌ای پر آب وجود دارد، از علت این دستور بی اطلاع بودند، اما با این حال از امر امام اطاعت کرده و مشک‌ها را پر از آب کردند.

در میانه راه و پیش از رسیدن به دشت نینوا، حر بن ریاحی که از سرداران سپاه دشمن بود، با دو هزار سرباز در محلی به نام زباله (به معنی جایی که آب را در خود نگه می‌دارد) راه را بر کاروان امام حسین (ع) بست تا مانع حرکت ایشان شود. او از امام خواست که با یزید بیعت کنند، اما با امتناع حضرت مواجه شد. در این هنگام، امام حسین (ع) با مشاهده آثار خستگی و تشنگی در چهره سپاهیان دشمن، علیرغم کمبود آب، دستور دادند که طشت‌ها را با آب مشک‌ها پر کنند تا هم یاران خودشان و هم سربازان حر و چهارپایان هر دو سپاه سیراب شوند. از آنجا که این واقعه در روز بیست و هفتم ذی‌الحجه رخ داده است، آیین «طشت‌گذاری» نیز در همین روز برگزار می‌شود تا یادبودی برای ایثار و فداکاری امام حسین (ع) باشد. این آیین پیوندی میان تاریخ، مذهب و فرهنگ ایجاد کرده و هر سال با شروع این آیین، نبض عزاداری‌های محرم در رگ‌های ایران می‌تپد.

آیین رونمایی از اثر سنگ‌تراشی «نبرد شاه و اهریمن» اثر استاد کوروش حیدری، هنرمند و پیشکسوت هنر سنگ‌تراشی، در محل گیت ورودی مجموعه جهانی تخت جمشید به مناسبت هفته صنایع‌دستی، برگزار شد.

به گزارش میراث فارس، در این آیین که با حضور سرپرست اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی شهرستان مرودشت، کارشناسان این اداره و جمعی از هنرمندان و فعالان حوزه صنایع‌دستی برگزار شد، اثر هنری «نبرد شاه و اهریمن» که با الهام از مفاهیم اساطیری و با بهره‌گیری از هنر اصیل سنگ‌تراشی خلق شده است، رونمایی شد.

سرپرست اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی شهرستان مرودشت، بر ضرورت حفظ، معرفی و حمایت از هنرهای سنتی و صنایع‌دستی به عنوان بخشی ارزشمند از میراث فرهنگی کشور تأکید کرد.

محسن نجفی افزود: برگزاری این مراسم در جوار مجموعه جهانی تخت جمشید، فرصتی برای معرفی ظرفیت‌های هنری و فرهنگی منطقه و تجلیل از تلاش‌های هنرمندان فعال در عرصه صنایع‌دستی فراهم آورد.

امام حسین (ع) با مشاهده آثار خستگی و تشنگی در چهره سپاهیان دشمن، علیرغم کمبود آب، دستور دادند که طشت‌ها را با آب مشک‌ها پر کنند تا هم سربازان حر و چهارپایان سپاهش سیراب شوند. خیرگزاری مهر، ایران، سرزمین تنوع فرهنگی و آیین‌های ماندگار است. در هر گوشه از این کشور پهناور، سنت‌ها و باورهای جریان دارد که نشان‌دهنده هویت اصیل و تمدن غنی مردم ماست. این گستردگی فرهنگی بیش از هر زمان، در ایام سوگواری و عزاداری سالار شهیدان، حضرت ابا عبدالله الحسین (ع)، تجلی پیدا می‌کند. به گونه‌ای که هر شهر و حتی کوچک‌ترین روستاهای این کشور، آداب و رسوم منحصربه‌فردی برای سوگواری و ابراز ارادت خود به ساحت شهادی کربلا دارند.

از مراسم‌هایی چون نخل‌گردانی و تعزیه‌خوانی گرفته تا سنت‌های محلی مانند گل‌مالی و مشعل‌گردانی، همه نشان‌دهنده این حقیقت‌اند که ایران موزه‌ای زنده از هزاران شیوه عزاداری است. در این میان، برخی سنت‌ها به دلیل پیشینه تاریخی‌شان، به نمادی برای هویت فرهنگی یک منطقه تبدیل شده‌اند. آیین «طشت‌گذاری» که خاستگاه اصلی آن اردبیل است، یکی از اصیل‌ترین آیین‌هاست. این مراسم با نام صفویان و ارادت ترکان شیعه گره خورده و فراتر از یک آیین مذهبی، میراثی ملی است که در حافظه تاریخی مردم ایران زنده مانده و امروز به عنوان یکی از شاخص‌ترین نمادهای سوگواری در فهرست آثار ملی ثبت شده است. در ادامه این گزارش، به بررسی ابعاد مختلف این آیین و ریشه‌های تاریخی آن خواهیم پرداخت.

طشت‌گذاری؛ آیین ورود به پیشواز ماه محرم

آیین «طشت‌گذاری» هر سال پیش از آغاز ماه محرم در روزهای بیست و هفتم تا سیام ذی‌الحجه در مساجد و حسینیه‌های مختلف برگزار می‌شود. در این مراسم، طشت‌های مخصوصی که از جنس مس یا برنز هستند، توسط ریش‌سفیدان و بزرگان هر محله وارد مساجد می‌شوند. هنگام ورود طشت‌ها به فضای مسجد، حاضران به نشانه احترام از جای برخاسته و دسته‌های عزاداری و سینه‌زنی در مقابل آن‌ها با شعار «الدخیل یا ابوالفضل» به سوگواری می‌پردازند. پس از آن، بزرگان و ریش‌سفیدان با دور زدن دور در فضای مسجد، طشت‌ها را بر روی سکوی مخصوص خود قرار می‌دهند. در مرحله بعد، این طشت‌ها را با آبی که کوزه‌ها حمل شده است، پر می‌کنند. در حین انجام این مراحل، دعای مخصوص طشت‌گذاری که شامل عباراتی به زبان‌های فارسی، ترکی و عربی است، قرائت شده و نوحه‌هایی در ثنای سالار شهیدان خوانده می‌شود. با پر شدن طشت‌ها از آب، رسماً مراسم عزاداری امام حسین (ع) آغاز می‌شود. این آیین، علاوه بر جنبه سوگواری و عزاداری به عنوان نوعی تجدید پیمان با آرمان‌های کربلا و ارادت به حضرت عباس (ع) شناخته می‌شود.

میراث ماندگاری که از صفویان به امروز رسیده

سابقه برگزاری آیین «طشت‌گذاری» به دوران صفویه بازمی‌گردد که علت این انتساب را می‌توان در چند عامل جستجو کرد. از جمله این دلایل، وجود طشتی در مسجد بازاران چاقوسازان اردبیل است که به این مراسم اختصاص دارد و گفته می‌شود متعلق به عصر شاه عباس است. داخل و لبه این طشت با نقش و نگارهایی از گیاه و ماهی

مهر

هر چیزی که می‌درخشد و برق می‌زند که طلا نیست. باید مراقب باشی و فریب ظاهر را نخوری. باید هوشیار باشی تا بتوانی در این بازار آشفته حقیقت را از دروغ تشخیص دهی.

فروردین

پیش از شنیدن یا شنیدن چه قضاوتی می‌توان داشت؟ باید ابتدا حرف‌های او را خوب و کامل بشنوی، بعد در مورد او و این موضوع قضاوت کنی.

آبان

باید وقت کافی به خودت بدهی تا بتوانی با تفکری درست در این باره تصمیم بگیری. شتابزدگی و عجله تو را پیشمان خواهد کرد. با تأمل بیشتر می‌توان موفق‌تر شد.

اردیبهشت

کدورت‌هایی در زندگی خصوصی‌ات وجود دارد که باید هرچه سریع‌تر آنها را رفع کنی. بی‌توجهی تو به برخی مسائل عاطفی دوست یا همسرت را می‌رنجاند. باید بیشتر مراقب رفتار باشی.

آذر

غیرت خوب است و نگهبان عشق. اما همین غیرت اگر از حد و حدود خود خارج شود تردیدها را دامن می‌زند و آنوقت بدگمانی و تردید به جای اعتماد و یقین می‌نشیند. به همین راحتی می‌توانی همه چیز را خراب کنی.

خرداد

در دوست داشتن نمی‌توان فقط به منافع خود فکر کرد. نمی‌گویم حتماً در این‌باره باید خود را قربانی کرد اما باید رفتاری در پیش گرفت که دوست‌ها شفاف‌تر و عمیق‌تر شود. در دلت جایی برای دیگران باز کن.

دی

غیرت خوب است و نگهبان عشق. اما همین غیرت اگر از حد و حدود خود خارج شود تردیدها را دامن می‌زند و آنوقت بدگمانی و تردید به جای اعتماد و یقین می‌نشیند. به همین راحتی می‌توانی همه چیز را خراب کنی.

تیر

تو باید دوباره به سوی او بگردی. البته این یک پیشنهاد است و تصمیم نهایی با توست. به هر حال اگر احساس می‌کنی او همان کسی که تو همیشه آرزویش را می‌کردی، برای بازگشت هیچ بهانه‌ای نباید بیاوری.

بهمن

تو فرد مغروری هستی و این غرور بعضی اوقات دست و پا گیر می‌شود. بهتر است این‌بار تو قدم پیش بگذاری و موضوع را حل و فصل کنی.

مرداد

باید با آغوش باز و روی گشاده با دوست و یا همسرت برخورد کنی. هیچ کس نیست که عیب و یا ایرادی نداشته باشد. این مسئله در مورد خود تو هم صادق است. باید با گذشت از بعضی عیب‌ها چشم‌پوشی کرد.

اسفند

بعضی از تصمیمات مهم را باید به زمان دیگری موکول کرد چون در حال حاضر امکان و شرایط انجام آنها وجود ندارد. با صبر و خودداری می‌توان به نتیجه رسید.

شهریور

خویشتنداری و صبر لازم است. باید حوصله به خرج دهی تا این وضعیت تغییر کند. دست به کاری نزن که عاقبت روشنی ندارد.

عکس روز:

آیین جشن خومن روستای شفیع آباد نیشابور